

Ekolojik Hareketin Tarihsel Kökleri ve Bugünü

Ender EREN

Nisan-Haziran 2012 - TOPLUMSOL

Dünyada ekoloji mücadelesi nasıl gelişti, neler yaşandı ve bütün bu gelişmeler Türkiye'ye nasıl yansıdı? Bunları aktarmaya çalışacağım sizlere...

1850'lerde. Marks'ın Kapital'i yazdığı dönemde Londra'da büyük bir hava kirliliği mevcuttu. Endüstrileşme ile beraber, – İngiltere o zaman en büyük endüstrileşen ülke-, demirden yeni gemiler yapıyorlar, yeni fabrikalar yapıyorlar, dünyanın en büyük tekstil fabrikaları orada. Yeni fark edilen bir şey oluyor; simsiyah bulutlar ve arkasından insanların ölümü. O devirlerde, Marks'la paralel olarak o zaman ilk defa fark ediyorlar ki hava kirliliği diye bir şey var, insanlar havadan nefes alamıyorlar. Bu yüzden de buna karşı ilk karşı çıkışlar başlıyor ama Marks'ın bize sunduğu tartışma olanağı, yani kitabı ya da bir manifestosu olmadan bu [konu] insanların yanılgılarıyla ortaya çıkıyor.

Daha sonrasında ise esasında ekolojik hareket açısından 1900'lere kadar, hatta 1950'lere kadar pek dert olarak gözüküyor, yani ekolojik bir manifesto gerektiren bir durumla karşı karşıya kalınmıyor. I. Dünya Harbi'nde, kimyasal gazlar kullanılıyor, insanlar cephelerde zehirli gazlarla birbirlerini öldürüyorlar. II. Dünya Savaşı'ndan bahsetmemeye gerek yok, yakın tarih, biliyorsunuz her tarafta devasa bir kıyım oluyor. Buna rağmen çevreci bir anlayış ya da ekolojist anlayış yok ama belki hatırlayacaksınız, Almanya'da ilk başlarda hâlâ da devam eden doğada yaşama şeklinde, yani insanların çıplak bir şekilde yazın göl kenarlarında, deniz kenarlarında doğaya çıkma, doğayla buluşma gibi bir kavramlar var. Bu insanın doğaya yaklaşmasını ifade ediyor ama dediğimiz gibi bir manifesto hâlâ ortada yok.

1960'larla beraber, hatırlayacaksınız Amerika'da geniş bir hippie hareketi doğuyor. İşte Amerika'daki bu hippie kültürü, esasında yeryüzündeki insanların yavaş yavaş başka bir hayat arayışına başlayan insanların –tesadüf de olabilir ama bir tesadüf olmayabilir de- ilk olarak zengin ülkelerden, yani

zengin, Batılılaşmış, endüstrileşmiş ülkelerden bu tip [insanlar] çıkmaya başlıyor, yani başka bir hayatı arayış. Amerika'da bunlar olurken, gene ilk olarak 1960 senesinde Rachel Carson, meşhur Silent Spring (Baharın Sessizliği) kitabını yazıyor.

Özgürlükler – Anti-Otoriter Tavır

1968'li yıllara doğru geldiğimiz zaman, bundan sonra yapacağımız tartışma, Avrupa merkezli bir tartışma olacak ama dediğim gibi dünyadaki diğer olayları da es geçmeden, Amerika'daki Hippi hareketi, özgürlük, 68; Avrupa'daki 68'lik fikirsel devrim de bununla başlıyor, yani aslında 68 özgürlük hareketinin sürükleyicileri daha sonra Avrupa'da Yeşil hareketin, ekoloji hareketinin de sürükleyicileri oluyorlar.. Biliyorsunuz o sıralarda Fransa'da daha ziyade Cezayir'e karşı yapılmış bir suç var ve bunun etkileri halen Fransa'da gözükmüyor ve Vietnam Savaşı var. Vietnam Savaşı'nın devam etmesi, Avrupa'da çok büyük tartışmalara neden oluyor. Yani Avrupa'da Vietnam Savaşı, Güney Afrika'da apartheid ve Avrupa'da yeni fikirler, yeni düşünceler doğması ve bunların tartışılmasına neden oluyor. İlk defa üniversitelerde bir karşı çıkış başlıyor, örneğin Fransa'da De Gaulle'e karşı, Almanya'da da aynı şekilde bir özgürlük arayışıyla birlikte öğrenciler Vietnam Savaşı'ndan dolayı. Mesela o zamanki İran Şahı'nın Almanya'yı ziyaretinde çok büyük olaylar oluyor ve Almanya'nın tarihinde ilk defa orada bir öğrenci öldürülüyor. Öğrenci öldürüldüğü sıralarda Almanya'da bir isim ortaya çıkıyor, yani bir düşünür ve daha sonra iyi bir felsefeci olan Rudi Dutchke . Rudy Duche, Alman sol diyebileceğimiz sosyalist harekete hâkim olan en önemli düşünürlerden biri olmaya başlıyor. Enteresandır, o da zamanında Doğu Almanya'da kalmış. O zaman tabii bir de Doğu Almanya var. Rudi Dutchke, Doğu Almanya'da aldığı sosyalist eğitimi aynı şekilde Almanya'da devam ettirerek sosyalist hareketin önemli bir taşıyıcısı haline gelmişti. Tabii biraz eleştiriler var Daniel Cohn-Bendit'le ilgili ama Fransa'da ister istemez Fransız camiasının Daniel Cohn-Bendit'i, yani 68 hareketinin önderi gibi konuma çıkartması, dergilerde yayınlaması, esasında bana göre Fransa'daki 68 hareketini zayıflatmıştı. Şimdi bu paralelde baktığımız zaman biliyorsunuz Türkiye'de de 68'de çok önemli öğrenci hareketleri oldu ve öğrenci liderleri ortaya çıktı. Bu öğrenci liderleri, Türkiye'de yepyeni bir dalga yarattılar; bir devrimci dalga, sosyalist dalga diyebiliriz.

Türkiye'de büyük bir sol dalga başlıyordu. Hatta bu TİP'le başlayıp devam etmiş.TKP gizli durumda; aynı paralel Almanya'da da var arkadaşlar.Batı Almanya'da TKP'ye üye olmak demek, herhangi bir kamu kuruluşunda çalışamazsınız demektir; Batı Alman Komünist Partisi'ne resmi üye olduğunuz takdirde, devlet kademelerinin hiç birisinde çalışamazsınız. Dolayısıyla Rudi Dutcke ve diğer bilinen Almanya'daki sosyalist liderler, buna karşı son derece büyük bir tepki gösteriyorlardı, yani insanların resmen meslek özgürlükleri ellerinden alınıyordu. O tarihlerde tabii Almanya'da en büyük problemlerinden biri de kadınların kürtaj meselesi. Biliyorsunuz Almanya genelde Katolik bir ülke. Protestanlar daha ziyade kuzeyde; güneyi Katolik ve kadınların özgürleşmesini önleyen birçok kanunlar var ve bunlardan bir tanesi de kürtaj. Katiyetle Almanya'da kürtaj yaptırılmıyor ve Alman kadınları ve gençleri mecburen Hollanda'ya gidip orada kürtaj olmak zorunda kalıyorlardı, yani kadınların özgürleşmesi, Almanya'da çok ciddi ve sert oluyordu, çünkü o vakitler, Batı Almanya'ya bir rakip vardı; Doğu Almanya. Doğu Almanya'daki kadınların hakları, Batı Almanya'dakilerden çok daha fazlaydı. Doğu Almanya'daki bir kadın çok rahat torna tezgâhında çalışabilirdi ama Batı Almanya'da torna tezgâhında çalışan bir kadının görülmesi çok seyrek oluyordu.

O sırada 68 hareketi öğrenci ve özgürlük hareketi açısından ya da protest hareket açısından böyle renkli bir dünya; bütün gazetelerde, televizyonlarda önemli yerler işgal ederken, 1972 senesinde

Roma Kulübü(Bir nevi zenginler Kulübü) sessiz sedasız Büyümenin Sınırları adı altında bütün Avrupa'ya bir rapor yayınladı. Dünyanın sınırsız olarak böyle yağmalanmasının devam edemeyeceğini [belirttiler]. O zaman Alman fabrikaları çalışıyor, Türkiye'den işçiler gitmiş, bütün dünyadan işçiler Almanya'ya geliyor, Almanya haldur huldur çalışıyor, müthiş bir zenginlik [var]. Halen de fark edebilirsiniz, finans açısından bugün kolay kolay yıkılmayan bir ülke. Dolayısıyla bütün dünyanın kaynakları Almanya'ya doğru akıyor ve Almanya bir zenginlik alameti içinde ama 1972 senesinde nereden çıktı bu dercesine, böyle bir şey yavaş yavaş Avrupa'da yayılmaya başlıyor. Roma Kulübü'nün Büyümenin Sınırları'nda, eğer dünya bu şekilde giderse, dünyanın kaynakları bu hızla tüketilirse artık insanlığın devam edemeyeceği yazıyor. Zaten bundan kısa bir süre sonra da Norveç'te "Brutland" raporu çıktı. Ortak geleceğimizle ilgili orada da bir sürdürülebilir kalkınma kavramı çıktı.

Ondan evvel de Birleşmiş Milletler manifesto olarak, Rio Konferansları başladı. Rio, daha sonra yine bu çerçevede, yani Birleşmiş Milletlerin çerçevesinde Kopenhag ve son olarak da Meksika Cancun'da [yapıldı]. Rio'da başladığı zaman esas amacı ormansızlaşmaya dikkat çekmekti. Bilmem bazı televizyonlarda seyrettiniz mi ama Amazon Ormanları'nın esas en büyük katledilişi o sıralarda oluyordu. Yani bütün Almanya ve Avrupa'ya akan zenginlik, böyle sonsuz rotatiflerin çalışması, gazetelerin basılması esasında tabii kaynak olarak basında ağaç olduğu için Amazon Ormanları'nın, yani dünyaya yağmur çeken ormanların yok olmasıyla karşı karşıya ve devasa bir tıraşlama oluyordu; filmleri seyretseniz inanamazsınız. Bu artık yavaş yavaş ekolojiye giriyor ve insanların dikkatini çekiyor. Bu arada ekolojik açıdan başka kavramlar da var, örneğin yapılmış nükleer santraller meselesi var. Amerika'nın, II. Dünya Harbi'nden sonra bu büyüme ile beraber aniden her tarafta nükleer santrallere izin verdi. Fakat 1970'li senelerden itibaren hem Fransa'da hem Almanya'da insanlar, bir dakika ne oluyoruz, bu santraller artık her tarafı kapsamaya başladı, dolayısıyla burada bir yanlışlık, bir acayip durum var [diyorlar]. Bir yerde en ufak bir kaza oluyor ve kaza hemen saklanıyor, olmamış gibi farz ediliyor. Tabii akıllarda II. Dünya Harbi'nde Japonya'nın bombalanması var ve insanlar o zaman radyasyon konusuyla ilk tanışmışlar. Dolayısıyla bazı bilim insanları yavaş yavaş nükleer santrallere karşı çıkmaya başlıyorlar. Bu büyüyen ekonomik sistemde, [bazı bilim insanları] bir günde, çalıştığı nükleer santral merkezinden atıp beyaz önlüğünü dışarı çıkıyor ve "Delilik bu yapılanlar" diyor ve bu tartışmalar yavaş yavaş televizyonlara ve dünya kamuoyuna doğru taşınmaya başlıyor. Aynı paralelde Amerika'da bu tip olaylar oluyor ve Amerika'daki olaylar gittikçe siyasileşmiyor, daha ziyade Amerika'da, Kanada'da ve Alaska bölgesinde Greenpeace'ın ortaya çıkmasıyla, insanlar yavaş yavaş Greenpeace adıyla karşılaşıyor. Botların üstünde sağa sola saldıran genç insanlar ve böylelikle Greenpeace hareketini insanlar duymaya başlıyor.

Marksist kavramlar açısından üretim araçları, Marksizmin mülkiyet kavramı, doğa-insan ikilemi, devlet toplum ilişkileri, Marksizmde altyapı-üstyapı meseleleri, artı değer teorileri gibi kavramlara girmeyeceğim. Marksizmin köşe taşlarına fazla girmeyeceğim. Benim söyleyeceklerim, daha çok ekolojiye yönelik olacak. O çerçevede devam edeceğim. Burada en önemlisi, herkes için bilinmesi gereken, biz çevreden ne anlıyoruz? Çevre kelimesi, 1970'li senelerde yavaş yavaş gündeme girmeye başlıyor. 1979 senesinde de ilk defa Türkiye'de Ecevit hükümeti zamanında bir nükleer santral yapılmak isteniyor. Ecevit, İsveç'e gitmek istiyor ve Türkiye'de bir nükleer santral yapılması isteniyor. Bununla ilgili ilk tepki yine sosyalistlerden geliyor. Bu konuda Haluk Gerger, nükleer santrallere karşı bir yazı yayınlıyor. Sene 1979. Paralelinde hem bir sosyalistten ses çıkıyor hem de çevreci diyelim, bir çevreciden ses çıkıyor. Aslan Eyice ilk olarak Mersin'de nükleer santrallere karşı kendi çapında broşürler yapıyor, yazılar yazıyor ve kendi bulunduğu bölgede, yani Mersin Taşucu bölgesinde bunu duyurmaya çalışıyor ve Türkiye ilk defa böyle bir nükleer santral tarafı olmama durumuyla karşı

karşıya kalıyor. Kamuoyu olarak da artık nükleer santraller gündemde. Tabii 1980'lere doğru geliniyor. Biliyorsunuz Türkiye'de 1980 darbesi de yaklaşıyor, yani sosyalistler açısından önemli olan bir tarih, bir milat, daha doğrusu bir felaket ve aynı zamanda 1980 darbesi ile birlikte bu olaylar olduğu için nükleer santral yapımı belki de o yüzden, yani 1980 darbesi yüzünden rafa kaldırılıyor. Çevre konusu gündemimize geliyor. Sonra referandumdan sonra kurulacak anayasada şöyle bir şey yapıyorlar; çevre hakkı diye bir hak, yani -kaçıncı madde olduğunu unuttum ama- Aldıkaçtı tarafından "İnsanların temiz bir çevrede yaşama hakkı vardır" diye bir madde konuyor. Bu madde esasında bugüne kadar çevrecilerin, ekolojistlerin, yani ekolojik mücadele yapanların işine yarayan bir madde, fakat bilinçli olarak konulduğunu düşünmüyorum. Anayasayı okumama rağmen bende bu kadar önemli olduğunu fark etmemiştim. Geçmişte yaptığımız çoğu mücadeleler, bu maddeye dayandırılarak İzmir'deki çevre avukatları tarafından birçok davayı lehimize çevirmiştir. 1980'lerde darbe olduktan sonra sosyalistlerin başına gelenleri biliyoruz ya da solcuların. 1980 darbesinden sonra çevre kavramı giriyor, çevre hakkı kavramı giriyor ve yavaş yavaş sokak gazeteleri yayınlanmaya başlıyor. 1985'li tarihlerde Beyoğlu'nda ilk Sokak gazetesi yayınlanıyor ve genelde bu tip sorunları da kapsayan, yani çevre, ekoloji, kent konularını kapsıyor ve bu konulara ilgi duyanlar sağda solda toplanmaya başlıyorlar. Bu arada ilk defa Türkiye'ye Alman Yeşilleri geliyor ve Ankara'da Kürt sorununa dikkat çekmek için kendilerini zincirliyorlar; burada yavaş yavaş kamuoyuna Yeşil, Yeşiller kavramı girmeye başlıyor. Bunların kamuoyunda tam karşılık bulan tartışmalar olduğunu düşünmüyorum ama birtakım arkadaşlar, Beyoğlu'nda "Radikaller Grubu"nu tanıtmaya başlıyorlar. Radikal Yeşiller de telaffuz ediliyor ama bendeki bilgilere göre...

Bu arada da Cumhuriyet gazetesinde şöyle bir haber çıkıyor: "Türkiye'de Yeşiller Partisi Kuruluyor" ve toplantı yerleri yazılıyor. Yeşil kelimesi de böylelikle gündeme girmiş oluyor. Şimdi tabii 1988'de bu olaylar olurken, yavaş yavaş tartışmalar olurken ilk önce bizim ekoloji hareketi, Türkiye'deki sosyalistlerin kendini toplama sürecini pek fark etmiyor. Ekoloji hareketi alanında biz daha ziyade Aydınlık hareketinden gelenlerle karşılaşıyoruz ama bu arada Kuruçeşme Toplantıları ile sosyalistler toplanmaya çalışıyorlar ve ilk toplantılarından sonra TBKP'yi ilan ediyorlar. TBKP 1988'de kuruluyor yanılmıyorsam ve programında da çevreye, ekolojiye yer veriyor. Fakat bundan kimin haberi oluyor, bilmiyorum. Cem Karaca'nın söylediği gibi "Ben bir ceviz ağacıym Gülhane Parkı'nda" darbe mesesinde olduğu gibi. Bu bize yansımıyor, çünkü hatırlarsınız o sırada 141-142 ile uğraşılıyordu TBKP sürecinde, yani fikir ve düşünce suçlarından dolayı insanlar komünist bir partiye üye olamıyorlar ya da fikirlerini açıklayamıyorlar, bu yüzden hapselere atılıyorlar ve bunu takip eden bir süreçte daha çok kamuoyu olarak o yöne, mesela ben de dâhil 141-142 yönüne yönelmiştik ama bu arada TBKP programında da çevre, ekoloji kavramları, kalkınma konuları konmuş. Biz alanda daha ziyade Aydınlık hareketinden gelenlerle karşılaşıyoruz, çünkü parti kuruluş aşamasından Aydınlık hareketinden girenler, bu ekoloji hareketinden gelenlerle ortak partiyi kurma durumu ile karşı karşıya kalıyorlar, sene 1988. TBKP sürecinden gelenlerin hiçbiri Yeşiller Partisi ile ilgilenmiyor, benim anladığım kadarıyla durum bu vaziyetteydi.

Dolayısıyla mesele böyle devam ederken, Avrupa'da da durum böyle. Şimdi burada iki tane geleneği Yeşiller ve ekolojistler bağlamında yavaş yavaş ayırmamız lazım. Fransız geleneği biraz başka, yani başka bir tarzda büyüyor. Alman geleneği, yani Rudi Dutschke'lerin kurduğu gelenek başka bir tarzda ilerliyor. Tartışmada da bunu derinleştiririz ama Türkiye'nin her iki ekolden de etkilendiğini düşünüyorum. Türkiye'nin özel bir ülke olduğunu hepimiz biliyorsunuzdur. Türkiye'de bayağı Alman okulları var, Fransız okulları var çok sayıda ve bu okullardan çok sayıda insanlar mezun olmuşlar, Avrupa'ya gitmişler ve bu kavramlarla ilk olarak orada karşılaşmışlar; özgürlük kavramları, Yeşil,

ekolojist gibi kavramlar. Mesela hatırlıyorum, ilk protestolar başladığında Fransa'da "Baraja Hayır" protestoları bol bol gözüktüyor. Burada yavaş yavaş bir kavram daha gündemimize geliyor, endüstriyalizm diye bir kavram...

Almanya ve Fransa'da Ekoloji Hareketi Birbirinden Farklıdır

Baktığınız zaman Almanlar daha siyasi, mesela Vietnam Savaşı'na karşı daha belirgin mücadele ediyorlar. Kadın mücadelesi, özgürlük mücadelesi daha belirgin. Fransa'da ise daha ziyade doğa mücadelesi şeklinde cereyan ediyor, yani ben bir siyaset bilimci değilim ama bu konuyu geliştirmeye çalışıyorum. İzlediğim kadarıyla "Barajlara Hayır"ı ilk defa ben Fransızların eylemlerinde görmüştüm. "Baraja Hayır" gibi bir kavram Almanya'da yok. Almanya zaten düz bir ülke olduğu için pek baraj yapılmıyor; ne elektrik ne de su için ama Fransa'da tersi, yer yer hidrolik enerji için barajlar yapılıyor. Dolayısıyla daha doğa korumacı, daha ekolojist, yani Fransa'da ekoloji kavramı ile Almanya'daki ekoloji kavramı birbirinden farklı. Fransa'da çevre için de onlar ekoloji diyorlar ama Almanlar çevre için başka kelime kullanıyorlar, ekoloji için ekoloji kullanıyorlar. Fransızlarsa bütün bu çevre, Yeşil, doğa bağlamında ekoloji kelimesini kullanıyorlar. Almanlarsa bunu daha siyasileştirmişlerdir. Daha siyasileştirmişler ve Alman ekolünde ilk başlarda sağ partilerden katılan, bizim sağcı dediğimiz ama ırkçı değil, sağcılar da katılmıştır. Fransa'daki yeşil hareket, yani ekoloji hareketine sağdan katılan olmamıştır. Daha ziyade ilk sürükleyenler buradaki gibi Maoist arkadaşlar, çünkü biliyorsunuz Mao'nun kitaplarında köylülükten endüstriye geçiş üzerinde, Kırmızı kitabında ve el kitabında, diğer kitaplarında bu konuda çok geniş bir anlatım var. Dolayısıyla orada da Maoist gelenekten gelenler ve Gramsci'den etkilenenler daha ziyade Fransız ekoloji hareketinin önüne geçiyorlar.

Türkiye'de Ekoloji Hareketi

Türkiye'de ekoloji hareketinin Aydınlık hareketi ile karşılaşması ve orada İzmirli Aydınlık hareketinden gelenlerin, 1980'li yılların öğrenci hareketlerinden dolayı daha tecrübeli oldukları için bir eylemin nasıl yapıldığını onlar daha iyi biliyorlardı. O zaman Türkiye'de ilk defa İzmirli arkadaşlar ekoloji ile ilgili ufuk çizgisini koyuyorlar.

Bana göre, Batı-Doğu, İslam-Osmanlı gibi bütün bu tartışmalarda esasında bizim de yerimizi almamız gerektiğini düşünüyorum. İslamcılar ya da İslam düşünürleri, tefekkürçüleri, tabii felsefe anlayışında Batı anlayışına çok bağımlı kaldığımızı, Osmanlı düşünürlerinin, felsefecilerinin taşınmadığını, bunun da Cumhuriyet'in hatası olduğunu falan söylerler, daha doğrusu söylüyorlar. Dolayısıyla böyle olayları kendi yönlerine doğru çekmeye çalışıyorlar.

Burada biz de kendi açımızdan yeni bir felsefe başlangıcı yapmak zorundayız, yani ekolojistler de siyaset felsefesi açısından bu bağlamda ekolojik siyaset felsefesine yeni bir başlangıç yapmak zorunda. Yoksa onların eleştirileriyle felsefe rezervimiz kaymaya başlayacak gibi bir tehlike var. Bunu şuraya bağlayacağım: İzmir'deki arkadaşların ekoloji algıları gene soldandı ama çizdikleri ufuk çizgisi bugün dâhi geçerli. Yusuf Savaş Emek, halen İzmir Karaburun'da yaşıyor. Bana göre ekolojide en ileri çizgiyi çizmiştir. Bunları şunun için söyledim: Siyaset felsefesi açısından Avrupalılardan da örnek vereceğim, Türkiye'de de böyle bir insan var, yabancı ülkelere çok çevrilmedi ama o zaman o şöyle bir kavram koydu ortaya ki ben bu güne kadar bunu aşan bir kavramı ne yurtdışında ne de başka yerde görmedim: Mesela "Böceklerle yaşamaya alışmalıyız." Bu üç kelimenin ekolojiyi çok iyi tarif ettiğini görüyorsunuz, değil mi? Siz de evet diyorsunuz. Zaten ekoloji bu. Sosyalist arkadaşlarla anlaşamadığımız konu bu. Böceklerle yaşamaya alışmalıyız. Bunu Y.Savaş 1988 senesinde söyledi,

Türkiye’de henüz Özal devrindeyiz ve hatırlayacaksınız, kandırmalarla Türkiye’de ilk defa büyük termik santraller yapılıyor.

Bunlardan bir tanesi de Gökova Termik Santrali. Şimdi ben elden ele dolaştırmanız için bir resim vereceğim. Neden bu resim benim için çok önemli? Burada köylü kadınlar, yani sene 1988, kıyafetlerine bakın! Köylü insanların çabuk kandırılmaya açık olduğunu bu resimden anlayabilirsiniz. Bu resmi İzmirliiler çekiyor. Bugünlerde de internette yayınlamaya başladılar. Yusuf Savaş Emek diye girerseniz, oradan bütün bu resimleri alabilirsiniz. Burası Gökova Türkevleri Köyü. 1988 senesinde esasında Özal’a bir kadın karşı çıkıyor. Bu yaşlılardan bir tanesinin kızı karşı çıkıyor ve o zaman televizyonlar onu hafiften alaya alıyorlar, “Sen niye termik santrale karşı çıkıyorsun?” Özal’ın resimleri de var, bakarsınız, tarihi çok güzel ortaya koyuyor. Şansa, Savaş’ın yayınları bu toplantı ile çok güzel denk düştü. Özal, o köylülere “Termik santral yapılıncaya zengin olacaksınız” diyor. Genç kız da diyor ki “Hayır, ben istemiyorum, ben köyümde yaşadığım için rahatım.” Fakat basın, o zamanki basın bunu bir alay konusu olarak da getirdi. Ben o zamanlar tam algılayamamıştım, şimdi bu kadınların resimlerini görünce anladım ki Özal, bir fakirliği göstermek istiyor ve onun karşılığında da Gökova’ya o santrali zorla koydurttu. Burada tabii ilk defa Egelilerde bir tepki başladı.

İstanbul’da bir tartışma var ama tarihsel kökler açısından baktığımız zaman esasında Türkiye’de ekoloji hareketinin ileri çizgisini İzmirliiler belirlemeye başlıyor ve dediğim gibi bunlar genelde Aydınlık hareketinden gelen insanlar. Dediğim gibi paralelinde de hem Almanya hem Fransa’da da şansa bu böyle! Bu sıralarda kavramlar olarak yavaş yavaş endüstriyalizm ve 1990’lara doğru esas kavramlar çıkmaya başlıyor; “sıfır büyüme.” Şimdi insanlar hem Marks’ın ekonomi teorisine hem Adam Smith’in kapitalizm teorisine baktığımızda böyle bir kavram yok, yani sıfır büyüme kavramı yine İzmirliiler tarafından dillendiriliyor ve insanlar Türkiye’de ilk defa “kalkınma karşıtlığı” lafını duymaya başlıyorlar, yani kalkınmaya karşı geliniyor. İnsanlar kalkınmaya karşı bir tavır almaya başlıyor, bir düşünce yayılmaya başlıyor, bu cümleler yavaş yavaş gazetelere taşınıyor. Radikaller ya da Radikal Yeşiller daha çok hareketi başka doğrultuya çekmeye çalışıyorlar. Onu da hatırlatayım. Türkiye’de LGBTT hareketi ilk defa o zaman başlıyor ve travestilere karşı yapılan kötü ve fena muameleler gündeme gelirken, Radikal Yeşiller bunu sahipleniyorlar. Siyasi mücadele anlamında Radikal Yeşiller de çok ileri bir çizgi çekiyorlar. Çektikleri çizgi bana göre bugün için çok anlamlı. O zaman da öyleydi ama ben şahsım adına o sırada onlarla mücadele ederken çok erken buluyordum.

Çizgiyi ileri buluyordum, yani nüfus cüzdanlarımızdan din hanesi kaldırılmalı; bu programlarında da var. Dönüp bakarsanız, o zaman hangi dinden olduğumuz nüfus cüzdanlarında yazıyordu, bunun kaldırılmasını talep ediyorlardı. Bendeki bıraktığı en büyük etki budur ve doğru. Bugüne geldiğimiz zaman bunun çok doğru olduğunu, Türkiye’deki azınlıklar açısından çok net olarak biliyoruz. Ben İstanbul’da büyüdüm. Başka durumları bilemiyorum...

Şişli’de de oturduğumuz için Ermeni, Rum, Yahudilerle hakikaten iç içe büyümüş bir insanım. Onların tapu dairelerinde, orada burada ne kadar zorluk çektiğine kendim de bire bir şahit olmuşumdur ve bu çok feci bir şeydir. Mesela bir Musevinin ismi tam Türkçe olmadığı için zorluk çeker. Bu Kürt coğrafyasında da böyledir ama burada bu insanlar yüzyıllardan beri yaşamışlar, Osmanlıdan sonra bu ülkenin Türkleştirilmesi neticesinde bir felakete doğru gitmiştir ve o insanların acılarına çoğu zaman tanık oldum ve çok zor günlerdi. Radikal Yeşiller’in programında böyle bir şey yazması, bu da ekolojik açıdan değil, siyasi açıdan baktığımızda bana göre çok ileri bir hattı. Şimdi de halen öyle olduğunu düşünüyorum. Tabii burada yavaş yavaş aynı tarihlerde, 1990’lı yılların başında Bergama adı telaffuz

edilmeye başlandı. Bergama altın madeni, altıncılık ve oradan yavaş yavaş, yani değişik bir köy hareketi, köylü hareketi çıkmaya başladı. Tabii ki 1980 öncesi sosyalistler; gerek Karadeniz’de gerek Doğu’da ve gerekse de Güneydoğu’da, Anadolu’nun çeşitli yerlerinde köylülerle çok güzel, çok büyük eylemler yapmışlardır ama köylü hareketi Bergama ile birlikte başka bir tarza bürünüyor ve köylülerin ortaya çıkmaları, örneğin üstlerini çıkarmaları, soyunmaları, buradaki altın madenciliği de tabii ki kamuoyunun dikkatini çekti. Burada enteresandır. Bergama bizim için halen bir okuldur. Akkuyu’daki nükleer santral konusundan sonra halen süren bir okuldur, tartışılması, üzerinde ekolojistlerin ve bilhassa sosyalistlerin de bazı yönlerini tartışması gereken bir olaydır.

“Gitmeyelim, görmeyelim, gezmeyelim, mahvetmeyelim”

Tekrar geri dönersek, İzmir’de ki ekolojist arkadaşların bu çizgiyi koymaları ve daha sonrasında da çok güzel şeyler var. Örneğin Pamukkale ile ilgili Savaş’ın “Gitmeyelim, görmeyelim, gezmeyelim, mahvetmeyelim” önerisi vardı. Pamukkale o sırada kirleniyordu, dolayısıyla Y.Savaş tarafından organize edilen Pamukkale boykotu vardı. Bu tabii egemenleri biraz rahatsız etti. İlk defa Yeşiller, kamuoyuna bir dirsek vurdular, çünkü bu daha rahatsız edici bir konumdu; ekolojistler, Yeşiller turizmi baltalayacaklar diye gazetelerde, kamuoyunda yavaş yavaş haberler çıkmaya başladı. Aynı şekilde İstanbul’da da anlattığım gibi Radikal Yeşiller’in travestilerle ilgili kavramlar çıkarması süreci vardı. O zaman Kıbrıslı işadamı Asil Nadir gazetelere hâkimdi. Maalesef onun ağır yazılarıyla karşılaştık; Yeşil hareketi, cinsiyet ayrımcılığını kullanarak aşağılayan...

Kapak da yaptı ama Asil Nadir’in bana göre, bizim açımızdan Türkiye’ye attığı en büyük kazıktır. Türkiye kamuoyuna böyle lanse etmesiyle, halen Yeşil, ekolojist arkadaşlar bu tartışmalarla uğraşıyorlar, belki sizlerin de aklına gelecektir.

Nükleer Karşıtlığı

Tabii bu senelerde altın madenciliği ile beraber kullanılan yeni kavramlardan biri de nükleer karşıtlığı oldu. Çünkü hükümet tekrar nükleer santral yapmak istiyor. Ama ekolojistler daha çok organize oluyorlar ve nükleer santral yapımına karşı bir araya geliyorlar. Nükleer santral karşıtlığı bizim için başkaldırı geleneğinin ortaya çıkmasıdır. Başkaldırı dediğiniz zaman, Deniz Gezmiş’in idam edilmeden önce bıraktığı mektupta hatırlarsanız, sosyalist cenahtan benim için çok önemli olan şey, “Türkiye’de başkaldırı geleneği kayboluyor ve ben tekrardan bu geleneği uyandırmak için bile bile bu olayla karşılaşıyorum” diye bir paragrafında yazıyor ki bu tespitiyle çok doğru söylüyor. O ana kadar o süreçte, tamam Şeyh Bedreddin’ler ya da Hallac-ı Mansûr isimlerin gibi Osmanlı tarihinde oluşturdukları başkaldırı geleneği olmakla beraber, Cumhuriyet’le birlikte burada tarihsel şeyler anlatıldığında görüyoruz ki isyanlar olmakla beraber müthiş bir bastırma yaklaşımı var. İşte dün de bu konuda Dersimlilerin yürüyüşü vardı. Bizim için nükleer karşıtlığı aslında yavaş yavaş bir başkaldırı kavramı altında başlıyor. Tabii bu arada esas mücadele, yine İzmirililer tarafından konuyor.

Aynı tarihlerde, 1990’lı yılların başında, Türkiye’de Aliğa Termik Santrali’ne karşı büyük bir kampanya yapılıyor. Bu kampanyada da çok enteresandır -size iki tane resim getirdim- baktığınız zaman 10 sene farkla bu resimler Avrupa’daki herhangi bir termik santral karşıtlığı ya da nükleer santral karşıtlığı gibi; kişiler aynı öyle. Burada Ümit Kıvanç’la beraber Cem Karaca’yı göreceksiniz. Bu resimler ha 1980’li yıllarda Almanya’da bir protesto ha Fransa’daki bir protestoda ha da 1990’lı yıllarda İzmir’de yapılan

bir resim arasında hiç fark yok. Fransa'da da çekilmiş resimleri getirecektim ama artık fazla olur diye getirmedim ama aynı; siyah beyaz, protesto şekilleri aynı. Bu Gencelli'de yapılmak istenen santralle ilgili olarak İzmir Yeşilleri bir protestonun, bir kampanyanın yine bence uç çizgisini ortaya koyuyorlar, yani bir kampanya nasıl yapılır, nasıl edilir, halka nasıl mal edilir ve sanatçılar nasıl olaya dâhil edilir. O zaman Cem Karaca, Bulutsuzluk Özlemi ve diğer sanatçılar da katılıyorlar. Yalnız bu iki tane resmini göreceğiniz amatör gencin bugüne kadar bizi irrite eden bir açıklaması var. Bu gençlerin açıklamasının Türkiye'deki ekoloji hareketini oyladığını düşünüyorum. Aliğa eylemi çok güzel ama onlar şöyle bir şey söylüyorlar "Biz bunu doğa için yapıyoruz, bu olaylar siyasete mal edilmemelidir, yani bir anlamda ekoloji mücadelesi siyaset dışı kalmalıdır." Orada yazıyor. Şimdi bunun ekoloji mücadelesinde bugün dâhi rahatsız etmesinin temel nedenlerinden. Yani siyaseten siz bu işlere karışmayın, biz sadece doğa için mücadele edelim. Bunu biraz ileride buradaki STK'larla ilgili olarak size tekrar hatırlatacağım, yani bütün bu olaylar siyaset dışı kalsın. O zaman söylenmesi tesadüf, yani ben yazıyı tesadüfen gördüm ve çok da ilgimi çekti. Tabii ki bizim için böyle bir şey kabul edilemez; siyasetle ekoloji mücadelesi iç içe olmalıdır, bugün de böyle olmalıdır, sosyalistlerin de yavaş yavaş bu yöne dönmesi iyidir.

Önce bahsettiğimiz Aydınlık hareketi, daha sonra TBKP sürecinden sonra tam 1993-94 yıllarında Sosyalist Birlik Partisi'nin kurulmasıyla birlikte, sosyalist alternatifin kurulması; o sırada 1994 yılında birinci Yeşiller Partisi'nin kapatılması mevzusu var. Birinci Yeşiller Partisi kapatılırken 1994 yılında yerel seçimler oluyor, fakat seçimlerde bu TBKP sürecinden gelenlerle ya da SBP sürecinden gelenlerle Yeşiller, bizler orada karşılaşıyoruz ve seçim için bir koalisyon oluşturuyoruz. Fakat Aydınlık geleneğinden gelenlerle bu mümkün olmuyor, yani bu çizgiyi koyanlar, yani İzmir'de bütün eylemleri, Aliğa eylemini çok güzel bir şekilde ortaya koyanlarla bu mümkün olmuyor. Bilmiyorum hatırlar mısınız, Türkiye'nin ilk büyük el ele insan zincirinin yapıldığı eylemdir. Dolayısıyla yeni bir şey doğduğu bütün gazetelerde belirtildi. Herkes siyasetin ne olduğunu biliyor, bir başka şeye evrilme durumu da olabilirdi. Bu Avrupa'da da böyle. Burada yeni bir şey çıkıyor, Türkiye'de Cumhuriyet'in kurulduğundan beri "bana sormadan bir şey yapamazsınız" diye bir tavrı var. "Kurulacaksa, ülkede biz kurarız" mantığı, eğer Yeşiller ya da başka ekolojist partiler kurulacaksa, onlar kurarlar, yani vatandaş bunu kuramaz anlayışı, yani Türkiye'nin tekelci ve asimilasyoncu tutumu ile İzmirli Yeşiller de karşılaşıyorlar, çünkü eylemi CHP'lilerin sahiplenmesi bir tutumuyla karşı karşıya kalıyorlar, böyle bir durum ortaya çıkıyor. O günkü olayları Cumhuriyet gazetesinin arşivinden takip edebilirsiniz. Hakikaten yeni bir şey çıkışına bir tepki var. Bu tepki, Alman Yeşilleri'nin Türkiye'ye gelmesi, zincirli eylem yapmaları ve Alman Yeşilleri'nin 1990'lı yıllarda bazı olaylara karışmalarına bir tepki var. Kendi adıma bu tarih şeyinde de çok iyi dinlediğim gibi İzmir'deki o eski milli ruhun ortaya çıkması, Aydınlık hareketinden etkilenen arkadaşların kendi aralarında da bir anlaşmazlığa düşmelerine neden oluyor. Biliyorsunuz, İzmir İktisat Kongresi ve Milli İktisat Kongresi, Cumhuriyet kurulduğundan beri bir ideoloji, Türkiye'nin geri plandaki bekasının tartışılmaz ideolojisi.

Dolayısıyla İzmirli arkadaşlar hem kalkınma karşıtlığı hem ilerlemeyi tartışıyorlar, bir yandan da İzmir'de İktisat Kongresi yapılmış, bu durumda kendileriyle hesaplaşmıyorlar. Hesaplaşmaları mümkün olmuyor, çünkü siz hem kalkınma karşıtı bir durumu savunacaksınız, hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin temelinde olan bir şeyi sarsmaya başlayacaksınız. Bu zamanla İstanbul'la tartışmalarında da ortaya çıktı, çünkü İstanbul'daki ekolojist insanlar -O sırada Radikal Yeşiller politik olarak biraz olaydan çekilmişti- birinci Yeşil Parti'nin ortaya çıkışıyla beraber İstanbul'da daha ziyade şehirde, şehir hareketi üstünden bir ekoloji hareketini tarif etmekle karşı karşıyaydık.

Endüstriyalizm Tartışmaları

Dolayısıyla endüstriyalizm, nükleer santral ya da kalkınma tartışmaları çok sert bir şekilde aramızda olmaya başladı. Dolayısıyla böyle bir ikilem yaşanmaya başladı, yani endüstriyalizm fikrinin etrafında sert tartışmalar sürdü. Tabii bu sırada Avrupa'daki ekoloji hareketi de boş durmuyor, örneğin Schumacher'in bir teorisi ortaya çıkıyor. Küçük Güzeldir diye bir ekolojik tez söylüyor. Arne Naes buna "derin ekoloji" ile cevap veriyor, yani teknolojinin daha azaltıldığı bir topluma geçelim diyor. Rudi Dutschke, sosyalist taraftan yavaş yavaş yeşil partilere girmeye başlıyor ve Bremen'deki listeye giriyor, milletvekili olma potansiyeli çıkıyor.

Fransa'daki Yeşillerin gelişim süreci değil ama Almanya'daki Yeşillerin gelişim süreci, Türkiye'den çok büyük bir işçi nüfusu yaşadığı için karşılıklı bir diyalektik olmaya başlıyor, yani Türkiye'de yavaş yavaş Alman Yeşillerinin etkisi kendisini hissettirmeye başlıyor. O sırada Alman Yeşilleri çok büyük bir tartışmaya giriyorlar. Esasında Almanya'da sosyalistler daha ziyade fundamental dediğimiz temelden olan pozisyonu savunanlar sosyalistler, yani o meşhur tartışmada sosyalistler daha temel, yani endüstriyalizmi tartışanlar ya da belli konularda geri adım atmak istemeyenler yavaş yavaş tartışmalarda eksilmeye başlıyorlar. Tabii oradaki tartışmalar zamanla buraya gelip gitmeler yüzünde Türkiye'yi de etkiliyor. Bu arada biraz bahsettiğim gibi Doğu Almanya'dan sınırlar açılıyor, iki Almanya birleşiyor, Doğu Almanya'da tarihsel olarak önemli isimlerden Rudolf Bahro da Batı'ya geçiyor. Rudolf Bahro'nun Batı'ya geçmesi ile birlikte bu sosyalist ekolojist ve yeşil kavramları tartışırken dünya ekoloji tarihinde yeni bir şey ortaya çıkmaya başlıyor; spirutualizm. Rudolf Bahro, daha sonraki yıllarda vefat etmeden evvel Türkiye'ye de geldi. Bahro, üç katmanda fikirlerini anlatıyor; endüstriyalizm birincisidir, demokrasi ikincisidir, üçüncüsü de spirutualizm. Bu Türkiye'de de etkisini gösterdi. O sırada 1990'lı yıllarda nükleer karşıtı sürecinde spirutualizm insanlara etki ediyor, sevgi kavramı ilk defa o zaman çıkıyor. Mesela bizim yoğun tartışmalarımızdan yorulan arkadaşlar terk ediyorlar "çünkü ben burada sevgi bulamıyorum" diyordu, böyle bir sevgi anlayışı, uzaylılar şunlar bunlar doğmaya başladı. Şimdi ben böyle baktığım zaman, bu sosyalist arkadaşlara çok ters bir şey. Aramızdaki en büyük farklardan biri bu. Sosyalistler daha materyalistler ve spirutualizm karşıya dil olarak değil ama sevgi ve başka anlayışlar açısından birileri kullanmaya başlıyor. Dolayısıyla bugün benim gördüğüm kadarıyla sosyalistler her ne kadar kendilerini savunsalar da, bu spirutualist akımlardan kendilerini korumaları bu anlamda mümkün değil. Tabii Bahro ile beraber Almanya'da böyle bir fikir ortaya çıkıyor. Fakat Almanya'daki ekolojistler, Yeşiller açısından bu hoş karşılanmıyor. Doğu ile de birleştikten sonra 1990'lı yıllarda daha siyasi kararlar almaya başlıyorlar ve hemen hemen sosyalistlerin büyük bir kısmını partiden elemeye başlıyorlar. Bu güçlenme neticesinde, yani realos diye tabir edilen ya da gerçekçi hattın hâkim olması neticesinde Doğu ile birleşmeden evvel seçimlerde görece başarı gösteriyor. 1990'lı yıllarda bu birleşmeden dolayı bir durulma oluyor. 1992 yılından itibaren de Fisher ve arkadaşlarının Türkiye'den göç edenleri de yanına alarak partide bir reform hareketine gitmesi, bu temelden endüstriyalizme karşı olanlar ya da kökten fikirlere sahip olanların tamamıyla tıraşlanmasına neden oluyor ve ters bir şey olmakla beraber Almanya'da yavaş yavaş Yeşiller hareketi yükselmeye başlıyor. Bu 2000'li yıllarda hükümete, Sosyal Demokratlar'a katılmaya kadar gidiyor.

Tabii en önemlisi demokrasi. Alman Yeşillerinde de çok önem verilen ama sonradan yavaş yavaş ortadan kaldırılan taban demokrasisi. İkincisi endüstriyalizm, yani anti sanayi konusu, üçüncüsü de spirutualizm. Spirutualizm, sosyalistler için yeni bir faktör, o zaman Yeşil ekolojist camia için de öyle. Tam da bu spirutualizm konusunda önemli olan nokta, şöyle bir şey: Türkiye'ye baktığımız zaman, din baskısı haricinde neler var dediğimiz zaman, Osmanlı'dan gelen iki kavram bizi spirutualizme yaklaştırıyor. Biri sufizm, ikincisi Aczimendiler. Elazığ'daki Aczimendi hareketi, esasında bizim bazı

ekolojist arkadaşların yaklaştığı bir durumdur, yani kavramlarla, sıfır büyüme kavramlarında hesaplaşmaları gereken bir gruptur. Televizyonda ki o saçma sapan olayları hatırlatmak istemiyorum ama işin gerisine bakarsak Aczimendiler televizyon kullanmaya karşılar, Elazığ'da tarikatlarında ve evlerinde kullanmıyorlar, bir sürü teknolojik aygıtları kullanmıyorlar, reddediyorlar. Bu gibi tarikatlar biliyorsunuz, Amerika'da ve dünyanın çeşitli yerlerinde var. Aczimendilerle böyle bir şey var, karşılaşma var, aynalaşma durumu var diyebiliriz. Bunu da ben ancak spirutualizm başlığı altında yakınlaştırebiliyorum. Belki siz yanlış gibi görüyorsunuz, onu tartışmada açarız. Çünkü bir gerçek var; eğer siz teknoloji karşıtı iseniz, Türkiye'de de bunun karşılığını bir yerden yakalamak istiyorsanız, Osmanlı geleneklerinden baktığımız zaman tabii ki din açısından böyle bir tarikat gerçeği var.

Sosyalistlerle tarihsel kökende belki konuşmamız gereken diğer bir konu; hayvan hakları ve yine spirutualizm gibi insanları vegan olmaya, yani vejeteryan olma konuları biraz daha değişik oluyor. Karşılaştığımız insanların icabında et yemeden de yaşanabileceğini düşünmeleri ve bunların şu anda gittikçe çoğalmaları. Avrupa'da bilhassa İngiltere'de şu anda önemli bir sosyal grup olma durumları var. Zaten çevre soruları ortaya çıktığı zaman siz bunu sosyal gruplara anlatmakla mükellefsiniz, yani aynı sosyalistlerin işçi sınıfına bunu anlatmaları gibi ya da işçi sınıfının önderliğini kabul etmeleri gibi; Avrupa'da vegan, vejeteryan böyle bir sınıf oluşmaya başladı.

Petra Kelly: "Parti Olmayan Parti"

Türkiye'deki bu Yeşiller Partisi'nin kapanmasından sonra tekrardan nükleer karşıtı hareketin 1990'lı yıllarda yükselmesi ve 2000'li yıllara geldiği esnada, bir olay oluyor. Pozisyon itibariyle parti olmak istemeyen, yani meşhur ÖDP başlangıcında da telaffuz edilen, bence ÖDP'de de yanlış olan parti olmayan parti mevzusunu en çok Petra Kelly ve arkadaşları savunuyorlar. Fakat enteresandır ki Petra Kelly'de o zaman parti içinde emekli bir generalle beraber yaşıyorlar. Tabii bu şöyle tartışmalara neden oluyor; asker geleneğinden gelmiş insanların ekoloji hareketine girmesi nasıl oluyor diye

kafalarda sorular oluşurken, silaha ve şiddete karşı olmak, Almanya'da anti militarist düşüncelerin ortaya çıkması ve en önemlisi Türkiye'de de önümüzdeki günlerde karşılaştığımız bir sorun; 1982 senesinde Almanya'da Reagan SS raketlerinin konuşlandırılması için Alman hükümetine çok büyük baskı yapıyor. 1982 senesinde ben de Almanya'daydım. Bonn'da yaklaşık 100 bin kişi

bu mitinge katıldı. Müthiş bir organizasyondur ve Almanya'da buradan bir barış hareketi doğdu. Bu barış hareketi ile birlikte sosyalistler, Yeşil ve ekolojistler iyice birbirlerine yaklaşmaya başladılar. Almanya'da barış hareketinde sosyalist ideallerle, ekolojist idealler birleşti.

Fransa ve Almanya'da Ekoloji Mücadelesi Nasıldır?

Fransa'da ise böyle değil, çünkü Fransa böyle bir durumla karşı karşıya değildi, daha çok nükleer santrallere karşı tepki vardı, öyle de bir Yeşiller hareketi doğdu ama 1990'lı yıllara kadar Fransız hareketi devamlı bir şekilde gitgeller ile karşılaştı. Almanya'da Petra Kelly ile hayat arkadaşının evlerinde ölü bulunması, soru işaretlerini bu güne kadar getirdi; barış hareketini dünyada hatırlatan ve yürüten böyle bir insanın yok edilmesi. Burada tabii bizim nükleer başkaldırıdan bahsetmiştim, bir de burada pasifistlik problemi var, yani Almanlar savaştan çıktıkları için, savaşın acılarını çok yakından

hissettikleri ve büyük bir kıyım yaptıkları için Almanya'da pasifistlik çok önemliydi; pasifist olma, şiddet karşıtlığı, Fransızlara, Fransız ekolüne nazaran çok öndeydi, çok önemsenen bir kavramdı. Halen de pasifist olmak, yani şiddet karşıtı olmak çok önemli. Dolayısıyla hem Fransa'da hem Almanya'da hayvan hakları bağlamında hayvanların test edilmesi, ilaç için testlerde kullanılmasına karşı çıkışlar çok büyük olaylar oluyordu. Bu da ekoloji hareketinin hem kavramıdır hem de itici bir gücüdür. Dediğimiz gibi Petra Kelly'nin ölümünden sonra 1990'lı yıllarda partideki iç tartışmalarda, Yeşillerde sol kanadın başa geçmesine rağmen tabanın muhafazakarlaşması, partinin başındaki sosyalist ekolojistleri çok zor duruma düşürdü. Siz sosyalist kanattan geliyorsunuz ama parti hızla başka yöne kayıyor. Buna sağ demeyelim de günlük politika yapmak isteyenlerin istencine doğru kayıyor, üye sayısı hızla artıyor. Zamanla sosyalist hareketten gelenlerin, yani hem Doğu Almanya'dan gelen kadın sözcülerin hem de Batı Almanyalı sosyalist sözcüler daha fazla bu duruma dayanamıyorlar. Siyaseten biliyorsunuz böyle dalgaları ve gittikçe partide bu gerçekçi adı verilen kanat hâkim oluyor. Yavaş yavaş her eyalette başarı elde ediyorlar. İlk defa Orta Almanya'da çevre bakanı Yeşillerden oluyor ve çevre bakanı olan şahıs, Orta Almanya'da bazı havaalanlarının yapılmasını, ormanların yok edilmesi konusunda başarılar sağlıyor. Başarı sağladıkça ekolojistlerin, Yeşiller Partisi'nin ivmesi yükseliyor. Fakat dediğimiz gibi bu daha ziyade realosçuların (gerçekçilerin) tarafında bir başarı olarak kabul ediliyor.

Die Linke: Almanya'da Sol Partiler Ve Ekoloji

Almanya'da birleşmeden dolayı yeni bir parti ortaya çıkıyor, bu parti de programına ekolojiyi çok net bir şekilde koyuyor; Die Linke dedikleri sol parti. Ben inanıyorum ki bu partiden Türkiye'dekiler de çok etkilenmişlerdir, aynı Yeşiller Partisi'nde olduğu gibi. Ekolojiyi gündemlerine almaları ve bugünlerde o partinin Almanya'da başarılı olması, yükselmesi, hem üye hem de politikalar anlamında bazı eyaletlerde iktidara gelmesi bu sayede oluyor, yani sol partiler açısından ekolojinin önemli bir faktör halinde kabul etmesi. Fisher'in Alman partinin sözcülüğüne geçmesi, yeni kadroları Türkiye'den gelmiş göçmenlerin çocuklarını da adapte etmesiyle, 1990'lı yıllardan sonra yeni kadrolarla, 2000'e doğru büyük bir yükselme oluyor. Bu yükselme neticesinde de dediğimiz gibi iktidara geliyorlar. İktidara gelirken tabii ki sevinirlerken, bu arada başka olaylar da oluyor. Ne oluyor? Kosova'da Sırp bir katliama başlıyorlar. Hatırlarsanız, bugün Suriye gibi Kosova'da uzaktan silahlarla insanları öldürmeye başlıyorlar ve burada büyük bir tartışma çıkıyor. Bu tartışmada tahmin edebileceğiniz gibi Almanya'daki ekolojistlerin temelden, tabandan gelen en büyük idealini sarsıyor; pasifizm, şiddet karşıtlığı. 2002'de parti iktidarına gelen Fisher ve arkadaşları, NATO'nun müdahale etmesini savunuyorlar ve parti içinde alınan kararla Kosova'ya NATO kuvvetlerinin gönderilmesi neticesinde müdahale edilmesi, partinin en temel ilkesi olan pasifizmi yıkması neticesinde, partiden tam 10 bin kişi istifa ediyor. Almanya'daki Yeşiller Partisi büyük bir üye kaybına uğruyor ve bu durum büyük tartışmalara neden oluyor. Fakat parti iktidar anlamında yoluna devam ediyor. İki dönem Sosyal Demokratlarla iktidarda kalıyorlar. İktidarda kaldıktan sonra yine kendi aralarındaki tartışmalarda, sol grup azalmış olmakla beraber, şu anda bir sözcüyü muhafaza edebiliyorlar ve belli grupları var. Bu gruplar da partinin içinde durabiliyor. Esas problem burada başlıyor. Tabii bu bizi de etkiliyor.

Türkiye'deki ekolojistlerin tartışmalarını da etkiliyor. Bilhassa İzmirli arkadaşlar, İstanbul'daki arkadaşları sık sık dergilerinde ve yazılarında eleştiriyorlar, fakat bu o zaman da doğru bir eleştiri değildi. Almanya'dan Türkiye'ye gelen ve büro açan Yeşillerle, mecburen bir kontak kurulması gerekiyordu. Sonuçta siz eğer birilerini yok sayarsanız, onlar da sizi yok sayıyorlar. Siyaseten böyle bir yok sayma ile karşı karşıya kalınması çok zordu ama tabii ki Alman Yeşillerinin Türkiye ile ilgili

hesaplarının olmasını da bu açıdan bakıldığında ben normal olarak karşılıyorum. Ona göre en büyük vakıflarının burada şube açmasını da normal karşılamakla beraber, tabii ki benim de kendi adıma o konuyla ilgili bazı söyleyeceklerim, eleştirilerim var. Alman Yeşillerinin Fisher'den sonra iktidardan yavaş yavaş uzaklaşması, yani Sosyal Demokratlar'la dünya anlayışının değişmesi başka bir manifestonun ortaya çıkmasına neden oluyor; esasında sosyal forumlar ortaya çıkıyor.

Sosyal Forumlar

Gelişmekte olan ülkelerde, Brezilya ve Hindistan, sonra da Çin -tabii Çin'de politik bir şeyler yok- bu devasa, en başta bahsettiğimiz dünyanın kaynaklarının yağmalanmasında hem Rio'da hem de Hintlilerin su mücadelelerinde görüyorlar ki; bu Hindistan'da olan faciayı hatırlarsınız, Bhopal'de binlerce insan zehirli atıklarla, gazlarla ölüyor ve zehirleniyor. Geri kalmış ülkeler de bu sorunlarla karşılaştıkça, Dünya Sosyal Forumları ortaya çıkıyor ve bunların bir manifestosu oluyor.

Bu manifestolardan bir tanesi de Brezilya Belem'de açıklanıyor. Avrupa'daki ekolojist hareket, dünyadaki ekolojist hareket bu sosyal forumlardan yavaş yavaş etkilenmeye başlıyor. Bu Almanya'da da kendi etkilerini gösteriyor, Fransa'da da gösteriyor. Burada gene Fransız ekolü ile Alman ekolünün farkı ortaya çıkıyor. Alman ekoloji hareketi bu küreselleşmeyi daha ziyade kendine yönelik şekillendirmeye çalışıyor ki bugün değerlendirdiğimiz zaman yanlış bir pozisyonlar karşı karşıya olduklarını, yani yanlış bir strateji izlediklerini görüyoruz. Fransızlarsa, bu Dünya Sosyal Forumu'nun içine girip, orada onlarla birlikte hareket etmeyi yeğliyor. Bu, Avrupa'daki Yeşiller ve ekolojistler federasyonu açısından değişik bir durum ortaya çıkartıyor, yani Dünya Sosyal Forumları'nın bir yandan içine girilmeye çalışılıyor, bir yandan da dışarıdan şekillendirilmeye çalışılıyor ama Dünya Sosyal Forumları hem Brezilya'da hem Hindistan'da kendi iç dinamiklerini oluşturmaya çalışıyorlar. Alman Yeşilleri iktidarda tabii ki uzun süre dayanamıyorlar. Burada işte yine yeni bir politik tezle devam etmek istiyorum. Almanların sağa kayışları ya da küreselleşme karşısında duramamaları; şekillendirmeye çalışıyorlar, şekillendiremiyorlar; karşı da duramıyorlar. Dolayısıyla ülke neo liberal dalgadan etkileniyor, ve Alman Yeşilleri de yavaş yavaş iktidarı kaybediyorlar, çünkü öbürleri daha kuvvetli. Ama bu arada yeni bir hadise oluyor.

Bu neo liberal dalgadan ülke etkilenirken, küresel bakış açısının kaybedilmesi ile birlikte Yeşil politik çevrelerde liberal bir yeşil parti oluşuyor. İsviçre'nin Alman kantonları ağırlıklı olan bölgesinde bir ay evvel sıfırdan 14 milletvekili birden çıkartan Yeşil Liberal Parti.

STK mı Parti Mi?

Tarihsel olarak bizim burada aynı arkadaşlarımız var. Yani benim için aynı. Osmanlıca "aynı" yani benzer ekoloji hareketinden gelen arkadaşlar var. Bizler hemen hemen aynı dönemin insanlarıyız. Dolayısıyla buraya kadar anlattıklarımızda tabii eksikler var, ilave edilecekler var. Bu kayma konusunda, küreselleşme karşısında mevzi kaybetme konuları ya da kadın özgürleşmesi konusunda da katkısı olacaktır.

Burada bir şey hatırlatacağım. Ataköy İstanbul Kültür Üniversitesi'nde bir Enerji Sempozyumu var. Tesadüf oldu, Joel Kovel geliyor, "Ekososyalist Manifesto"yu yazan kişilerden bir tanesi. Dolayısıyla bu tartışmalar biraz da ekososyalizm tartışmalarına doğru kayıyor. Joel Kovel'le canlı tartışma olanağı var.

"Ya bu çamaşır mı ki kirlensin!"

Ayrıca İstanbul'da Yeşil Dayanışma grubu vardı. Bu grup Büyükçekmece'de ki Sabancı Şirketler Grubunun (her tarafı bembeyaz hale getirmiş olan) Çimento fabrikasına karşı eylemle tanınıyordu.

Ankara'daki Çevre Duyarlılığı Grubu, onu belki Güvenpark eylemiyle hatırlarsınız. Ankara'nın ortasında , Kızılay'daki Güvenpark'ın garaj yapılması sorunu vardı. O zaman Çevre Duyarlılığını Yayma Grubu bunu amaç edindi. Ayrıca o tarihlerde Ankara'da müthiş bir hava kirliliği vardı, kömür yakılıyordu. Ankara'da dolaşmanız mümkün değildi. Ben de tesadüf o tarihlerde Ankara'daydım ve hep ağzımızı kapatarak dolaşıyorduk.

Okullar tatil ediliyordu, öyle bir durum vardı. Türkiye'de bunlar oldu. Tabii ki çevre kirliliği üzerinden Ankara'da devamlı bir tartışma vardı. O zamanlar hava kirliliği için şöyle espriler yapılıyordu: "Ya bu çamaşır mı ki kirlensin!"

Öyle bir esriyle karışık şeyler vardı. O bağlamda Ankara'da öyle bir duyarlılığın oluşması, yani böyle aniden değil. Hava kirliliği etkin bir faktördü. Dolayısıyla biraz da öyle...

Çevre Duyarlılığı Grubu'nun en ünlülerinden bir tanesi de ,ki halen bu hareket de devam ediyor.

İzmir'de de STK olarak SOS Akdeniz'in kurulması ve gelişmesi daha sonra da anti nükleer harekette başı çekmesi tarihimiz için çok önemliydi.

Şimdi problem şu: Biz aynı kervanda olanlar, yani bu işin siyasetini yapanlar. Birileri de var ki bu işi yapıyor, bu işin siyaseti olmaz diyor. Dalyan'da da öyleydi, yani sadece hayvanlar kurtulsun, kaplumbağalar... Tamam biz işimizi yaptık, bu kadar. Biz bunun siyasileştirilmesini istemiyoruz gibi bir yaklaşım o zaman da vardı. Yani bu biraz parti-STK'lar meselesi ekseninde yapılan tartışmalarını hatırlatıyor.

Çevre ve ekoloji konularına siyasi bakan. Benim vurgulamak istediğim, önemli olan siyaset yapma meselesiydi, yani çevrenin siyaseti olacak mı olmayacak mı? Esas bugün dâhi, diyelim ki Anadolu Vermiyoruz hareketinde de Kervan'da, Kervan'dan ayrılanlarla kalanlar ya da Gölbaşı direnişine geçenlerin de temelinde bence bu sorun yatıyor. Sonuçta çevrenin siyaseti yapılamaz mı?

Avrupa Yeşilleri İle İlişkiler

Bu Kervan'dan birileri , katılanları Avrupa Parlamentosu'na götürmeleri , orada parlamenterlere bu eylemcileri dinletmeleri aynı zamanda politik bir eylem değil mi? Siyaset değil mi?

Aynı Avrupa Parlamentosu yetkilileri ile biz daha evvelden tartıştığımızda , onlarsa bizi daha solda görmeleri mi acaba çevrenin siyaseti olmasın, diyorlardı? Hatta daha evvelden bize arkadaşlar "siz gidin Kuzey Sol Yeşillerine girin", demişlerdi.

Biliyorsunuz bir de Kuzey Sol Yeşil Birliği var. Yetkili bana "Siz sosyalistsiniz" diyor, ben de "Ne alakası var? Biz de Yeşillerdeniz" diyorum, "Yok, siz konuştuğunuz kadar, siz gidin" diyor ve artık biz onlara batmaya başladık, çünkü bu zeminde olmuyor.

Mesele, ayaklarına takılıyorsun. Şimdi arkadaş Türkiye'de rahat hareket edemiyor . Geliyor , söyleyemiyor, çünkü birileri ha bire buna takoz koyuyor. Siyaseten tabii bunlar tartışılmadı , yoksa bizim herhangi bir ön yargımız yok. Biz yutmuyoruz zokayı ama öyle bir durumdayız ki ne yapacaksın? Program yazıp parti yapacaksın.

Şimdi aynı tarihlerde 2007’de Doğa Derneği’nin açıklamalarına baktığımız zaman “Türkiye’nin doğa değerlerini Avrupa Parlamentosu’na aktaracağız” , diyorlar. Bir yandan da Doğa Derneği diyor ki “siyaset yapmayalım arkadaşlar” . Şimdi gelinen durum budur.

Bu durumda sosyalist arkadaşların bize yardım etmesi gerekiyor hakikaten. Biz bir küme kurduk ama dayanamadık, çünkü neden? Buradaki sorun şu: Sosyalistler de Yeşil mücadeleye girmekle beraber Yeşil siyasetin içine girmemekte halen direniyorlar. Böyle bir sorun var. Örneğin, yeni kurulan TKP 1920 Nükleer Santral karşıtlığını programına almış durumda. Bu aslında yeterli değil ama yine de sevindirici bir durumdur.

Kimse bizim Hamimiz değil

Alman Yeşillerinin nükleer santralleri kapatma becerisi görmezlikten gelinemez ama Türkiye ile ilgili genel tavırlar her zaman su kaldırır

Net tavır ama siyaseten burada, biz orada direndiğimiz zaman o zaman da diyorlar ki siz gidin falan. Son Avrupa Yeşiller Federasyonu kurultayına gittim, Almanya Berlin’e. İstanbul’a geldim, arkamdan benim toplantıya katılmadığım iddia edildi.

Biz ne yaptık biliyor musunuz? Bunu Türkiye’de çok az kişi biliyor: Gittik, ben Osmanlı coğrafyasındaki bütün yeşilleri topladım Macarı, Azerbaycanlıyı, Tunusluyu, Yunanlıyı. Hep beraber gittik Bergama Müzesi’nin önünde pankart açtık; “Bergama’yı geri verin” diye.

Tabi Alman Yeşilleri bunu duyunca pek hoşlarına gitmedi.

Dolayısıyla buradaki problem bu. Ben şuna inanıyorum, tabii bunu burada ilk defa tartışıyoruz. Ekoloji hareketine sosyalist, yani bir sol dalga gelecekse, bu ekolojistlerle beraber gelecek.

Habitat toplantısı

Dolayısıyla bizim bu liberal gidişi durdurabilmemiz ve hem Avrupa’da, hem Türkiye’de farklı bir şey çıkartabilmemiz biraz da bu tartışmalara bağlı diye bakıyorum. Bu yüzden bu tartışmalar denk düştü, planlanmış bir şey değildi.

Çünkü onların kafalarındaki şey, bizdeki mesele, onu ikinci bölümde anlatacağım, Habitat tartışmaları çok önemlidir. Şimdi Habitat tartışmaları esnasında bir arkadaşımız toplantıda “meseleyi uzatıyor” , diye, bize lafı eden, yani “Siz sosyalistsiniz” diyen yetkili ,aldı bütün kağıtlarını yere attı “pat” diye. Ben de moderatörüm, ona mı müdahale edeyim, diğerine mi bir şey söyleyeyim, öyle kalmış durumdayım. Yanımdaki konuşmacı dedi ki “Siz habire sol-sosyalist şeylerden bahsediyorsunuz ya”. Ben de “Hı, hı” falan diyorum, içimden bu doğrudan demokrasi, adamlar istediğini söyler, yani sen ağızlarını kapatamazsın.

Dolayısıyla orada ben Kürt hareketinin yüzü hürmetine, çünkü Avrupalı yeşiller de Kürt meselesini getirecekleri için mecburen bize bir alan açmak zorunda kalmıştı. Ertesi gün de onlar açılacak. Tabii biz ne yaparız? Mecburen bir gün önce, çünkü ben bunlarla tartışacak başka alan görmüyorum, çünkü yok, yani imkân yaratılmıyor ve o tartışma bu bağlamda çıktı ve adam sinirlendi, kâğıtları yere attı. Tabii bu durumda bu arkadaşlar kendi yürüngelerinden çıkılsın istemiyor. Şimdi kim haklı çıktı?